

3. Zaposlenost i zarade

Podaci Ankete o radnoj snazi u Q2 2016. pokazuju značajna poboljšanja na tržištu rada. Stopa nezaposlenosti (15+) od 15,2% je dostigla najnižu vrednost od 2009. godine¹. Ostali indikatori takođe pokazuju poboljšanja: stopa aktivnosti (15+) iznosi 54,1%, što je više u odnosu na isti kvartal prethodne godine za 2,6 pp, kao i u odnosu na prosek za 2014. i 2015. godinu. Stopa zaposlenosti (15+) je porasla međugodišnje za 3,3 pp. Ukupna zaposlenost je porasla za 174 hiljade lica, odnosno 6,7%. Rast formalne zaposlenosti iznosi solidnih 2,7% što je konzistentno sa makroekonomskim i fiskalnim podacima, dok rast neformalne zaposlenosti iznosi impresivnih, ali prilično neverovatnih, 23%. Podaci o enormnom rastu neformalne zaposlenosti su prilično sumnjivi jer se ne mogu objasniti sezonskim faktorima (u poljoprivredi i dr.), a takođe su u suprotnosti sa pojačanim aktivnostima na suzbijanju sive ekonomije. Neto zarade su nominalno i realno porasle. Većina delatnosti beleži međugodišnji rast sezonaliziranih realnih neto zarada. Delatnosti koje pretežno pripadaju državnom sektoru beleže skroman rast zarada. Najveći rast zarada zabeležen je u sektoru poslovanja nekretninama 8,5%, potom rast od 7,6% je zabeležen u sektoru stručnih, naučnih i tehničkih delatnosti, što nije u skladu sa kretanjem bruto dodate vrednosti (BDV) koja je u istom periodu realno opala. Prerađivačka industrija beleži konstantan rast zarada. U državnom sektoru zarade su ostavarile skroman realan rast od 0,4% u administraciji do 1,2% u obrazovanju. Rast zarada u ostalim sektorima, uglavnom je u skladu sa kretanjem BDV-a.

Zaposlenost

Prema podacima ARS zabeležena su poboljšanja na tržištu rada ...

Prema podacima Ankete o radnoj snazi (ARS) u Q2 2016. zabeležena su značajna poboljšanja na tržištu rada i u odnosu na isti kvartal prethodne godine i u odnosu na 2015. Stopa nezaposlenosti (15+) je dostigla rekordno nisku vrednost od 15,2%, što je za 2,1 pp manje u odnosu na isti kvartal prethodne godine, 2,5 pp manja u odnosu na 2015. i čak 4 pp manja u odnosu na 2014. Stopa zaposlenosti (15+) je za 3,3 pp veća u odnosu na isti kvartal prethodne godine, dok je stopa aktivnosti (15+) povećana u istom periodu za 2,6 pp. Ukupan broj nezaposlenih lica prema ARS iznosi 496 hiljada, što je 8,6% manje u odnosu na isti kvartal prethodne godine, dok se broja aktivnih lica povećao za 4,1%. Stopa nezaposlenosti je smanjena usled pada broja nezaposlenih i rasta broja aktivnih lica. U Tabeli T3-1 prikazano je kretanje osnovnih indikatora tržišta rada u periodu 2014-Q2 2016.

Rekordno niska vrednost stope nezaposlenosti od 15,2% ...

Tabela T3-1. Osnovni indikatori tržišta rada (15+)

	2014	2015	Q1 2015	Q2 2015	Q3 2015	Q4 2015	Q1 2016	Q2 2016	Q2 2016/ Q2 2015
Stopa nezaposlenosti	19,2	17,7	19,0	17,3	16,6	17,7	19,0	15,2	-2,1
Stopa zaposlenosti	42,0	42,5	41,2	42,6	43,4	42,7	42,6	45,9	3,3
Stopa aktivnosti	51,9	51,6	50,8	51,5	52,0	51,9	52,6	54,1	2,6

Izvor: ARS, RZS

Međugodišnji rast zaposlenosti od 6,7% ...

Ukupan broj zaposlenih se povećao za 6,7%, odnosno za 174 hiljade u Q2 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine. U 2015. u odnosu na 2014. zaposlenost je porasla za skromnih 0,6%. U Q2 2016. u odnosu na prosek 2014. i 2015. rast zaposlenosti iznosi 7,9% i 7,3%, respektivno. Ako pogledamo sektorsku strukturu, broja zaposlenih se najviše povećao u sektoru usluga (101 hiljada), odnosno rast od 6,8%. Ostali sektori takođe beleže rast zaposlenosti, rast u sektoru poljoprivrede² iznosi 6%, dok u sektoru industrije iznosi 7,8%. Trend kretanja formalne i neformalne zaposlenosti je promenjen u 2016. u odnosu na 2015. Tabela T3-2 prikazuje kretanje stope neformalne zaposlenosti, promenu ukupnog broja zaposlenih, broja formalno zaposlenih i broja neformalno zaposlenih.

¹ ARS se sprovodi od 2008. godine, kada je stopa nezaposlenosti iznosila 13,6%. S obzirom na promene metodologije, podaci pre 2014. nisu uporedivi.

² Sektor poljoprivrede obuhvata delatnost A-poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo.

Tabela T3-2. Kretanje formalne i neformalne zaposlenosti 2015-Q2 2016.

	2015	Q1 2015	Q2 2015	Q3 2015	Q4 2015	Q1 2016	Q2 2016
Stopa neformalne zaposlenosti	20,4%	19,7%	19,7%	21,5%	20,4%	20,3%	22,7%
Ukupna zaposlenost - međugodišnja promena							
U hiljadama	14,80	50,50	39,50	-2,90	-28,20	66,60	173,70
U %	0,6%	2,1%	1,6%	-0,1%	-1,1%	2,7%	6,7%
Neformalna zaposlenost - međugodišnja promena							
U hiljadama	-18,6	9,30	-9,30	-34,00	-40,40	28,40	117,20
U %	-3,4%	1,9%	-1,8%	-5,7%	-7,1%	5,8%	23,0%
Formalna zaposlenost - međugodišnja promena							
U hiljadama	33,3	41,2	48,8	31,0	12,1	38,20	56,60
U %	1,7%	2,1%	2,4%	1,5%	0,6%	1,9%	2,7%

Izvor: ARS, RZS

Rast ukupne zaposlenosti od 6,7% je teško objašnjiv uzimajući u obzir ostala makroekonomska i fiskalna kretanja. Iako podaci ARS pokazuju da imamo rast neformalne zaposlenosti, fiskalni podaci pokazuju smanjenje sive ekonomije (videti deo Fiskalni tokovi i politika). Jedna od posledica rasta zaposlenosti od 6,7% uz rast privredne aktivnosti od 2,5-3% je i značajno smanjenje produktivnosti, što je malo verovatno s obzirom na to da je rast prvenstveno generisan proizvodnim delatnostima, a ne uslugama. Za detaljnu analizu tokova na tržištu rada, koji bi mogli da rasvetle nedoumice izazvane poslednjim podacima, neophodne su dodatna mikroekonomska istraživanja.

Formalna zaposlenost solidno raste prema ARS...

Formalna zaposlenost beleži konstantan međugodišnji rast tokom 2015. i 2016. godine. U Q1 2016. broj formalno zaposlenih je povećan za 1,9% međugodišnje, dok prema podacima Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja (CROSO) u istom periodu broj registrovanih zaposlenih se povećao za 0,1%³. Prema podacima Ankete, broj formalno zaposlenih je povećan za 57 hiljada u Q2 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine, odnosno 2,7%. Iako Anketa pokazuje nešto veći rast formalne zaposlenosti nego CROSO, može se oceniti da su njeni podaci grubo konzistentni sa makroekonomskim i fiskalnim kretanjima.

dok je rast zaposlenosti prema CROSO minimalan

Veliki rast neformalne zaposlenosti, prvenstveno u poljoprivrednim delatnostima ...

Stopa neformalne zaposlenosti iznosi 22,7% u Q2 2016, povećana je u odnosu na isti kvartal prethodne godine za 3 pp, i u odnosu na prosek 2015, kada je iznosila 20,4%. Visok rast ukupne zaposlenosti se prema podacima Ankete prvenstveno duguje rastu neformalne zaposlenosti. Broj neformalno zaposlenih u Q2 2016. je međugodišnje povećan za 23%, odnosno 117 hiljada. Neformalna zaposlenost je skoncentrisana u sektoru poljoprivrede⁴ (64%), dok 36% neformalno zaposlenih radi u nepoljoprivrednom sektoru. Tokom prva dva kvartala 2016. imamo rast neformalne zaposlenosti, posebno u drugom kvartalu. U sektoru poljoprivrede došlo je do povećanja broja neformalno zaposlenih za 83 hiljade, odnosno za čak 26%. S druge strane sektor poljoprivrede beleži realni međugodišnji rast BDV-a od 7,1% i 4,3% u Q1 i Q2 2016, respektivno. Rast zaposlenosti u poljoprivredi je u neskladu sa rastom proizvodnje i promenama u njenoj strukturi. Ukupan rast formalne i neformalne zaposlenosti u poljoprivredi od čak 106 hiljada (rast za 20%), nije u skladu sa rastom ukupne poljoprivredne proizvodnje niti se može objasniti promenama u njenoj strukturi – rastom učešća radno intenzivnih delatnosti u poljoprivredi (povrtarstvo i dr.). Konačno, ako bi poverovali u ovako snažan rast zaposlenosti u poljoprivredi to bi za posledicu imalo veliki pad produktivnosti, što je malo verovatno. Rast poljoprivredne proizvodnje u ovoj godini posledica je rodne godine koja omogućuje visoke prinose, zbog primene moderen tehnologije, ne zahteva rast zaposlenosti za čak 20%.

Kontrola rada na crno je pojačana, ... što je u skladu sa rastom formalna zaposlenosti, ali dovodi u pitanje enorman rast neformalne zaposlenosti

Kontrola rada na crno je pojačana u 2016. Za prvih 7 meseci (zaključno sa 31. julom) broj inspekcijских nadzora u oblasti radnih odnosa je iznosio 32.695, a toliko je iznosio i broj nadzora za celu 2015. (32.692). U periodu januar-jul 2016. u odnosu na isti period prethodne godine, inspekcija je zatekla 36% više radnika koji su bili na faktičkom radu, odnosno radu na crno. Prema izveštaju Inspektorata za rad, rad na crno je najviše zastupljen u građevinarstvu, poljoprivredi, ugostiteljstvu i trgovini. Usled sezonskog karaktera poslovanja, u ugostiteljstvu i građevinarstvu povećan je broj radnika na crno u letnjim mesecima. Inspektorat za rad najčešće zatiče nekvalifikovane

³ Poslednji dostupni podaci CROSO su za Q1 2016.

⁴ Sektor poljoprivrede obuhvata delatnost A-poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo i deo sektora Delatnost domaćinstva kao poslodavca, koji se odnosi na poslove u poljoprivredi. Broj zaposlenih u sektoru poljoprivrede je iznosio 648.2 hiljade, dok je bez Delatnosti domaćinstva kao poslodavca koji se odnosi na poslove u poljoprivredi iznosio 522.4 hiljade u Q2 2016.

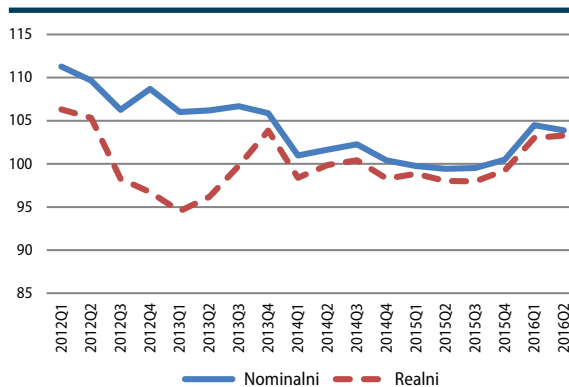
radnike, koji su često primaoci novčane socijalne pomoći ili drugih vrsta novčanih naknada i pomoći. Poslove koje obavljaju karakteriše niža produktivnost, nepovoljni uslovi rada, bez plaćenog obaveznog socijalnog osiguranja, ali često i bez redovnih zarada. Kao posledica inspeksijske kontrole, 83% radnika koji su bili na faktičkom radu su zasnovali radni odnos. Prema saopštenju Inspektorata za rad, pojačana kontrola ima za rezultat smanjenje rada na crno, što nije u skladu sa kretanjem neformalne zaposlenosti prema anketnim podacima.

Zarade

Neto zarade rastu i nominalno i realno...

U drugom kvartalu 2016. prosečne neto zarade su nominalno iznosile 46,450 RSD. Nominalni međugodišnji rast zarada iznosi 3,9%, dok je realni rast 3,3%. Nominalni rast u drugom kvartalu je nešto manji nego u prvom kvartalu, dok je realni rast za 0,3 pp veći u odnosu na prvi kvartal, što je dodatno smanjilo razliku između indeksa nominalnih i realnih zarada (videti Grafikon G3-1).

Grafikon G3-1 Međugodišnje kretanje indeksa nominalnih i realnih neto zarada, 2012-Q2 2016.

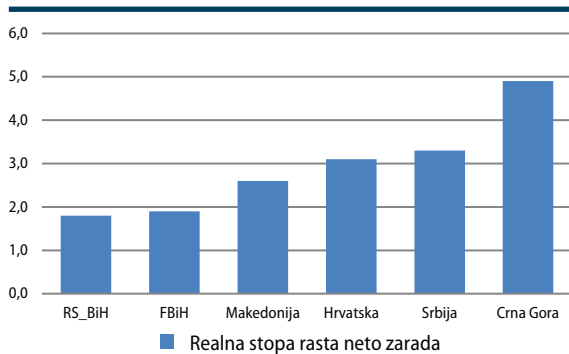
Izvor: RZS

Rast formalne zaposlenosti od 2,7% prema Anketi i realnih neto zarada od 3,3% implicira rast fonda plata od 6,1% u Q2 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Rast fonda plata prema podacima o zaposlenosti CROSO (rast od 0,1% međugodišnje u Q1 2016) je manji i iznosi 3,1%. Realni rast poreskih prihoda od poreza na zarade i doprinosa za socijalno osiguranje iznosi 2,9%, što približno odgovara rastu registrovane zaposlenosti prema CROSO i rastu prosečnih zarada.

Srbija ima među najvećom stopom rasta realnih neto zarada u poređenju sa zemljama regiona ...

Na grafikonu G3-2 su prikazane stope rasta realnih neto zarada u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Makedoniji.

Grafikon G3-2 Međugodišnje kretanje stopa rasta realnih neto zarada u regionu, januar-jun 2016.

Izvor: Nacionalni statistički zavodi

Napomena: Podaci za Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku predstavljaju promenu jun 2016-jun 2015.

Najnižu stopu rasta realnih zarada u regionu ima Bosna i Hercegovina (1.8%-1.9%). Najveća stopa rasta je ostvarena u Crnoj Gori od skoro 5%. Stopa rasta zarada u Hrvatskoj je nešto manja u odnosu na stopu rasta u Srbiji, iako je Hrvatska u drugom tromesečju ostvarila realni rast BDP-a od 2,8% međugodišnje, što je za 0,8 pp veću u odnosu na Srbiju. Makedonija sa stopom rasta BDP-a od 2,2% je imala rasta zarada 2,6%. Prosečna stopa rasta zarada u predstavljenim zemljama regiona iznosi 2,9%. Stopa rasta realnih zarada u Srbiji je malo iznad proseka regiona.

Većina delatnosti beleži međugodišnji rast realnih neto zarada...

U sektoru poslovanje nekretninama i stručne, naučne i tehničke delatnosti zarade značajno rastu, iako realna bruto dodata vrednost opada...

2016. Najveći rast je zabeležen u delatnosti poslovanje nekretninama 8,5%, nakon čega sledi rast zarada u stručnim, naučnim i tehničkim delatnostima od 7,6%. Kretanje zarada u ova dva sektora je u neskladu sa kretanjem realne BDV. Sektor poslovanja nekretninama beleži realni međugodišnji pad BDV-a od 1%, dok stručne, naučne, tehničke, administrativne i druge pomoćne aktivnosti beleže realni pad BDV-a od 0,6% u Q2 2016. Pad zarada u sektoru građevinarstva je zabeležen tokom prva dva kvartala 2016, nakon konstatnog rasta zarada tokom 2015. (u prva tri kvartala stope rasta realnih zarada su bile dvocifrene). Realna stopa rasta BDV-a u delatnosti

Skroman rast zarada je zabeležen u državnoj upravi i odbrani, obaveznom socijalnom osiguranju i zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti.

građevinarstva je nastavila svoj pozitivni trend zabeležen tokom 2015, i iznosila je čak 15% u Q1 2016. i 6% u Q2 2016. (međugodišnje). Prerađivačka industrija beleži rast zarada od 6,8%. Kretanje zarada u prerađivačkoj industriji je u skladu sa kretanjem ekonomske aktivnosti u delatnosti prerađivačke industrije.

Delatnosti koje pretežno pripadaju državnom sektoru beleže skroman rast zarada, 0,4% u državnoj upravi i odbrani, obaveznom socijalnom osiguranju, 0,8% u zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti i 1,2% u obrazovanju. Međugodišnje kretanje desezoniranih realnih neto zarada u drugom kvartalu je kod većine delatnosti u skladu sa kretanjem BDV-a.